

УЗАГАЛЬНЕННЯ

судової практики розгляду Рубіжанським міським судом Луганської області справ за позовами про відновлення прав, порушених у зв'язку з конфліктом на Донбасі

Дане узагальнення здійснено на виконання листа Донецького апеляційного адміністративного суду від 13 жовтня 2017 року (вих. № 05-11/29056/17).

Указом Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 13 квітня 2014 року «Про невідкладні заходи щодо подолання терористичної загрози і збереження територіальної цілісності України» від 14 квітня 2014 року № 405/2014 було оголошено про початок антитерористичної операції на території Луганської та Донецької областей.

Унаслідок збройного конфлікту на Донбасі в Україні з'явилась нова категорія громадян зі статусом внутрішньо переміщених осіб (далі ВПО).

Для належного врегулювання питання щодо забезпечення прав і свобод ВПО в Україні протягом 2014-2017 років було прийнято низку ключових нормативно-правових актів.

Актуальним питанням на сьогодні є захист прав та свобод внутрішньо переміщених осіб і громадян, які проживають на територіях зони конфлікту, оскільки вони є найбільш вразливою категорією серед інших громадян. На практиці ці особи доволі часто зустрічаються з порушенням своїх прав суб'єктами владних повноважень. Саме звернення до суду з адміністративним позовом забезпечує ефективне поновлення порушеного права, адже адміністративні суди здійснюють захист прав, свобод та інтересів фізичних осіб у сфері публічно-правових відносин.

Для проведення узагальнення було використано статистичні дані надані апаратом Рубіжанського міського суду Луганської області за 2014-2016 роки та першу половину 2017 року та матеріали адміністративних справ.

Так, згідно статистичних даних, наданих апаратом суду, протягом 2014-2015 років на розгляді у Рубіжанському міському суді Луганської області справ за позовами про відновлення прав, порушених у зв'язку з конфліктом на Донбасі не було.

У 2016 році було розглянуто п'ять справ за адміністративними позовами ВПО про визнання протиправними дій та зобов'язання вчинити дії та всі справи були закінчені прийняттям постанов, чотири з яких оскаржувались в апеляційному порядку. За результатами апеляційного розгляду три постанови

були залишені без змін, одна постанова скасована. На цей час у трьох адміністративних справах № 425/1472/16-а, № 425/1998/16-а та № 425/2187/16-а Вищим адміністративним судом України відкрито касаційне провадження.

У першій половині 2017 року було розглянуто 17 справ за адміністративними позовами ВПО про визнання протиправними дій та зобов'язання вчинити певні дії, з них п'ять справ закінчені прийняттям постанови про задоволення вимог позивача (чотири з яких оскаржувались в апеляційному порядку та за результатами апеляційного розгляду три постанови були залишені без змін, одна частково скасована), у шести справах адміністративний позов повернуто позивачу, у п'яти справах позов залишено без розгляду та у одній справі закрито провадження у справі, на підставі ч. 1 ст. 157 КАС України.

У всіх вказаних справах позивачами виступали внутрішньо переміщені особи, відповідачами були суб'єкти владних повноважень, зокрема у 7 справах територіальні органи Пенсійного фонду України (далі – УПФУ) та у 3 справах місцеве Управління праці та соціального захисту населення (далі – УПСЗН).

При розгляді даної категорії справ суддями Рубіжанського міського суду Луганської області застосовуються Конституція України, Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», Закон України «Про тимчасові заходи на період проведення антитерористичної операції», Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», Закон України «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні», Закон України «Про запобігання дискримінації в Україні», Порядок оформлення і видачі довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 01 жовтня 2014 року № 509; Порядок надання щомісячної адресної допомоги особам, які переміщуються з тимчасово окупованої території України та районів проведення антитерористичної операції, для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг, затверджений Постановою КМУ від 01.10.2014 № 505; Постанова КМУ «Про здійснення соціальних виплат внутрішньо переміщеним особам» від 05 листопада 2014 року № 637, а також Європейська конвенція з прав людини та рішення Європейського Суду, як джерело права, зокрема рішення у справі «Пучкур проти України», у справі «Ілашку та інші проти Молдови та Росії».

Територіальна підсудність цієї категорії справ відповідно ч. 1, ч. 2 ст. 19 КАС України передбачена за місцезнаходженням відповідача або за вибором позивача.

При огляді вищевказаних цивільних справ встановлено, що вимоги законодавства щодо територіальної підсудності дотримані.

Основними причинами виникнення спорів, щодо відновлення прав ВПО, порушених у зв'язку з конфліктом на Донбасі є відмова УПСЗН у призначенні адресної допомоги та припинення і відмова УПФУ в поновленні виплати пенсії цим особам.

Судова практика щодо справ за участю УПСЗН.

Рубіжанським міським судом Луганської області було розглянуто три адміністративні справи № 425/2200/15-а, № 425/3389/16-а та 425/3470/16-а за позовами громадян України про захист прав на отримання виплат, відповідно до Порядку надання щомісячної адресної допомоги внутрішньо переміщеним особам для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 01.10.2014 № 505 (далі – Порядок № 505), у зв'язку з відмовою в призначенні адресної допомоги, в яких відповідачами було УПСЗН.

Зокрема, з матеріалів справи № 425/2200/15-а за адміністративним позовом Шевчука Віктора Михайловича до Управління праці та соціального захисту населення Рубіжанської міської ради Луганської області про визнання дій неправомірними та зобов'язання вчинити певні дії вбачається, що позивач звернувся до суду у зв'язку з відмовою УПСЗН в призначенні адресної допомоги з підстав перереєстрації його місця проживання з міста Горлівка Донецької області на місто Рубіжне Луганської області. Постановою Рубіжанського міським судом Луганської області від 17.03.2016 позовні вимоги задоволені повністю. При прийнятті постанови суд дійшов висновку, що на момент виникнення спірних правовідносин позивач набув статусу внутрішньо переміщеної особи, тому наявні підстави для призначення державної допомоги. Також, хоча Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» не набрав чинності на час виникнення спірних відносин між позивачем та відповідачем, суд задовольнив позовні вимоги на підставі діючого на той час Порядку № 505. Дана постанова в апеляційному порядку не оскаржувалася та набрала законної сили.

З матеріалів адміністративної справи № 425/3389/16-а за позовом Рябової Алли Сергіївни до Управління праці та соціального захисту населення Рубіжанської міської ради Луганської області про визнання дій неправомірними та зобов'язання вчинити дії вбачається, що позивачка

звернулась до суду з вимогами про визнання неправомірними дій УПСЗН Рубіжанської міської ради щодо нездійснення перерахунку, зобов'язати зробити такий перерахунок та здійснити виплату щомісячної адресної допомоги для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг, в зв'язку зі змінами у складі сім'ї позивача. Постановою Рубіжанського міського суду Луганської області від 08.12.2016 позов задоволено частково. При прийнятті постанови суд дійшов висновку, що дії відповідача щодо нездійснення призначення та виплати щомісячної адресної допомоги позивачу не ґрунтувалися на вимогах Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» та не відповідали Порядку № 505.

Дана постанова була оскаржена відповідачем та згідно ухвали Донецького апеляційного адміністративного суду від 07.02.2017 залишена без змін.

З матеріалів справи № 425/3470/16-а за адміністративним позовом Бунчужної Уляни Володимирівни в інтересах Бунчужної Наніки Віталіївни до Управління праці та соціального захисту населення Рубіжанської міської ради Луганської області про визнання дій незаконними та зобов'язання вчинити певні дії вбачається, що позивачці відмовлено у включенні у довідку про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи її новонародженої дочки, у зв'язку з тимчасовим виключенням населеного пункту де вони були зареєстровані з переліку населених пунктів, на території яких органи державної влади тимчасово не здійснюють свої повноваження та переліку населених пунктів, що розташовані на лінії зіткнення, та з цієї причини відмовлено у призначенні та виплаті допомоги. Постановою Рубіжанського міського суду Луганської області від 24.04.2017 позовні вимоги задоволені частково. При прийнятті постанови суд дійшов висновку, що дії відповідача щодо нездійснення призначення та виплати щомісячної адресної допомоги позивачу не ґрунтувалися на вимогах Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» та не відповідали Порядку № 505. Дана постанова в апеляційному порядку не оскаржувалася та набрала законної сили.

В зазначених справах судді Рубіжанського міського суду Луганської області звертали увагу суб'єктів владних повноважень про необхідність дотримання прав, свобод та законних інтересів внутрішньо переміщених осіб, гарантованих Конституцією України та Законом України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб».

Судова практика щодо справ за участю УПФУ.

При огляді адміністративних справ № 425/1472/16-а, № 425/1998/16-а, № 425/2187/16-а, № 425/3896/16-а, № 425/278/17, № 425/823/17 та № 425/1233/17 встановлено, що майже всі розглянуті Рубіжанським міським судом Луганської області справи за позовами громадян України до УПФУ стосуються відновлення прав позивачів на отримання пенсії, виплата якої була зупинена органами УПФУ з таких підстав:

- скасування УПСЗН довідки про взяття на облік громадян, як ВПО;
- отримання органами УПФУ так званих «списків СБУ про можливо безпідставну виплату пенсії ВПО, щодо яких потребує перевірка обґрунтованості продовження виплати пенсії на підконтрольній Україні території»;
- наявність рішення засідання районної комісії з питань призначення (відновлення) соціальних виплат ВПО про відмову у виплаті пенсії через відсутність позивачів за зареєстрованим місцем проживання згідно довідки про взяття на облік ВПО.

В зазначених справах суд посилався на відсутність у Законі України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» (стаття 49 ЗУ) таких підстав припинення пенсії, як не проживання пенсіонера в місці тимчасової реєстрації ВПО, повернення до місця реєстрації, наявність інформації про безпідставну виплату пенсії з СБУ чи наявність рішень засідання районної комісії з питань призначення (відновлення) соціальних виплат ВПО про відмову у виплаті пенсії.

Майже у всіх вказаних справах постанови Рубіжанського міського суду Луганської області залишені без змін Донецьким апеляційним адміністративним судом.

Однак, у справі № 425/1998/16-а за адміністративним позовом Решетнікова Євгенія Вікторовича до Управління Пенсійного фонду України в місті Рубіжному Луганської області про визнання протиправними дій та зобов'язання вчинити дії, ухвалою Донецького апеляційного адміністративного суду від 12.10.2016 постанову Рубіжанського міського суду Луганської області від 03.08.2016 скасовано, позовні вимоги про зобов'язання здійснити перерахунок пенсії та виплатити різницю між перерахованою пенсією і фактично отриманою з 16.04.2014 по 28.12.2015 залишено без розгляду.

Суд апеляційної інстанції у своїй ухвалі від 12.10.2016 зазначив, що суд першої інстанції задовольнив позовні вимоги за межами передбаченого ст. 99 КАС України строку звернення до суду.

Також, у справі № 425/823/17 за адміністративним позовом Брюховецької Тамари Михайлівни до Рубіжанського об'єднаного управління

Пенсійного фонду України Луганської області про визнання бездіяльності протиправною та зобов'язання вчинити дії, ухвалою Донецького апеляційного адміністративного суду від 04.07.2017 постанову Рубіжанського міського суду Луганської області від 15.05.2017 скасовано в частині позовних вимог за період з 01.11.2015 по 29.09.2016, залишивши адміністративний позов в цій частині без розгляду. В частині задоволення позовних вимог за період з 01.10.2016 постанову залишено без змін.

Суд апеляційної інстанції у своїй ухвалі від 04.07.2017 зазначив, що суд першої інстанції задовольнив позовні вимоги за межами передбаченого ст. 99 КАС України строку звернення до суду.

Окремо зазначаємо, про справу № 425/1331/17 за адміністративним позовом Остапенко Олександра Івановича до Рубіжанського об'єднаного управління Пенсійного фонду України Луганської області про визнання дій неправомірними та зобов'язання вчинити дії. Позивач хоча не є ВПО, але звернувся до суду за захистом своїх порушених прав на отримання пенсії у зв'язку з конфліктом на Донбасі, а саме: йому було відмовлено у зарахуванні до загального стажу роботи, який дає право на нарахування пенсії, час навчання у Донецькому політехнічному інституті на денній формі навчання на підставі архівної довідки, яка була видана так званою «ДНР».

Постановою Рубіжанського міського суду Луганської області від 10.07.2017, яка ухвалою Донецького апеляційного адміністративного суду від 29.08.2017 залишена без змін, позов задоволено повністю. При прийнятті постанови суд погодився з позицію відповідача щодо неможливості прийняття до уваги наданої позивачем архівної довідки, виданої так званим «Донецьким національним технічним університетом міністерства освіти і науки Донецької народної республіки», тобто органом, який не був створений у порядку, передбаченому законами України та разом з цим суд дійшов висновку, що відомостей, зазначених у дипломі, військовому квитку та трудовій книжці позивача достатньо для зарахування до стажу періоду навчання.

При розгляді даної категорії справ спірним питанням залишилось застосування ст. 99 КАС України. На думку суддів Рубіжанського міського суду Луганської області органи УПФУ допускали триваючу протиправну бездіяльність, що виражається у не виплаті пенсії, яка не має часових обмежень. Позивачі, які є ВПО, мають можливість отримувати пенсії лише на рахунки, відкриті у відділеннях ПАТ «Державний ощадний банк України» та з урахуванням знаходження їх зареєстрованого місця проживання в містах

де органи державної влади тимчасово не здійснюють свої повноваження не можуть вчасно перевірити надходження пенсії на рахунок. Також відповідно до ч. 2 ст. 46 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» пенсія, яка не отримана з вини органу ПФУ виплачується за минулий час без обмежень будь-яким строком, тому судді при розгляді даної категорії справ не застосовували ст. 99 КАС України, але з цією думкою не погодився Донецький апеляційний адміністративний суд, скасувавши постанову Рубіжанського міського суду Луганської області від 03.08.2016 у справі № 425/1998/16-а та змінивши постанову Рубіжанського міського суду Луганської області від 15 травня 2017 року у справі № 425/823/17. Разом з цим постанови Рубіжанського міського суду Луганської області у всіх інших аналогічних справах залишено без змін.

Також, виникають проблеми при виклику позивачів у судові засідання, витребування доказів, та вручення судового рішення, бо з початком проведення бойових дій на території Луганської області більшість мешканців цих територій були вимушені покинути свої домівки та виїхати в інші регіони України з реєстрацією, як особа переміщена з тимчасово окупованої території України та районів проведення антитерористичної операції. Поштові відправлення та судові повістки, які направляються за вказаними адресами у довідках ВПО здебільшого повертаються до суду з відміткою «за закінченням терміну зберігання», «за зазначеною адресою не проживає», тощо. У зв'язку з цим судді вирішують питання про подальший виклик такої особи, як позивача, за допомогою повідомлення на електронну пошту, СМС – повідомлення (повістки про виклик до суду) та через оголошення на офіційному сайті веб-порталу «Судова влада України». Також про результати розгляду справ позивачі здебільшого повідомляються через оголошення на офіційному сайті веб-порталу «Судова влада України», за наявності відповідної заяви судові рішення направляються позивачам на їх електронні адреси.

Узагальнюючи практику Рубіжанського міського суду Луганської області слід підкреслити, що враховуючи подальше залишення в силі постанов суду першої інстанції Донецьким апеляційним адміністративним судом, здебільшого Рубіжанський міський суд Луганської області правильно застосовує норми права, розглядаючи адміністративні позови про відновлення прав громадян, порушених у зв'язку з конфліктом на Донбасі.

Слід відмітити, що за останній рік кількість розгляду спорів цієї категорії збільшилася, що можливо пов'язано з поверненням внутрішньо

переміщених осіб до місць свого постійного проживання та практикою органів Пенсійного фонду припиняти виплату пенсії таким громадянам з підстав, не зазначених у Законі України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування».